

בעין חינוכית מספר 28, ר"ח סיוון תשס"ז¹

אימה ויראה – כגישה חינוכית בבית ספרנו!? הרהורים לקראת חג השבועות

הרב ליאור אנגלמן, רב במכון הגבוה שבמכללת אורות

חג השבועות בפתח, ועלינו להתכונן לקבלה מחודשת של התורה. המשנה בפרקי אבות מונה ארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם.² ארבעים ושמונה הדרכות הכוללות מידות ראויות, יחס נכון לתורה והדרכה מעשית בלימוד. המספר ארבעים ושמונה מאפשר להתבונן בתקופה שבין פסח לעצרת המורכבת מארבעים ותשעה ימים. בכל יום יש ביכולתנו להתבונן במעלה אחרת וביום האחרון, ערב חג השבועות, לעסוק באופן מקיף בכולן.

דומני כי כל מחנך וכל מוסד חינוכי-תורני היה שמח לאמץ אל חיקו את רוב ההדרכות המופיעות במשנה כדגל ולומר: 'מטרתנו כי במקומנו ילמדו התלמידים מתוך שמחה וענווה, נשתדל להקנות להם כלים לשמחה בחלקם ולאהבת הבריות, הלימוד יהיה מתוך יישוב הדעת, בדיבוק חברים אמיתי', ועוד כהנה וכהנה מעלות טובות הנזכרות במשנה המדוברת. ניתן בנקל להרכיב ממנה חזון חינוכי (וכן תוכן של פרוספקט איכותי), אך בכל זאת יש לי תחושה כי הדרכה אחת לא תמצא בעלוני הפרסום של בית הספר: **באימה וביראה**.

ההדרכה הזאת נשמעת כשייכת לעבר. בימינו השאיפה לחנך תוך אימה ויראה אינה בדיוק שגורה על לשוננו. 'הבנה ללב התלמיד?' בוודאי. 'אהבה לתלמיד?' בלי ספק. 'הקשבה, שמחה וקירוב?' הכרחיים. אך אימה ויראה? לא בבית ספרנו. הסבר העניין פשוט. בימים עברו תפסו היראה והאימה מקום כה מרכזי עד כי דחקו את האהבה החוצה. כל כך הרבה צלקות נותרו בנפשנו מאז עד שאין אנו מסכימים להכיר עוד במידה זו, מידת היראה. אנו חיים בדור של רצון והסכמה, הזדהות והכרה, ובטוחים כי סגנון של אימה ויראה יחזיר אותנו לחשכת הגלות.

ובכל זאת, המהר"ל (בהקדמה למשנתנו) כותב כי ההדרכות שבחרו חז"ל כמעלות לקניין התורה הן קבועות ולא ישתנו במהלך הדורות. הוזה אומר, לו היה המהר"ל חי בדורנו, בבית הספר שהוא היה מייסד היה מקום של כבוד (גם) לחינוך על ידי אימה ויראה. כן, גם היום, בדור של גאולה.

באהבה יש מתיקות גדולה אך גם טשטוש של גבולות וביטול פערים. אהבה מייצרת אשליה. היא משדרת לשני האוהבים כאילו אין דבר מבדיל ביניהם. ילד קטן הזוכה לחיבוק חם מאמו מאוחד עמה באותה שעה; עיניו בגובה עיניה והקרבה מעניקה לו תחושה כי אין ביניהם ולו דבר. בלא איזון של יראה כלפיה עלול הדבר להביא לידי זלזול וחוצפה. ראוי להדגיש כי הקפדה (גם) על יראה אינה נובעת מדאגה לאימא, היא תתגבר על עלבונה ותמחל על כבודה שהרי 'על כל פשעים תכסה אהבה'. אנו דואגים לילד האומלל שאינו רואה באמו את מה שהיא באמת. כך היראה והאימה כלפי ריבונו של עולם, כלפי רבנים, כלפי מחנכים, יוצרת בנו את תודעת המרחק, את ההכרה הברורה כי יש עולם נשגב מעולמנו ועלינו להתקדם לקראתו. היראה מקרינה עלינו ענווה וצניעות, ומעטרת את פנינו בבושה החיובית שניחנו בה ישראל.

¹ הדפים, כולל ההארות והשאלות בתחילתם וואו בסופם, בעריכת יונה גודמן.

² התורה נקנית בארבעים ושמונה דברים ואלו הן, בתלמוד, בשמיעת האזן, בעריכת שפתיים, בבניית הלב, באימה, ביראה, בענווה, בשמחה, בטְהִרָה, בשמיש חכמים, בדקדוק חברים, בפלפול התלמידים, ביישוב, במקרא, במשנה, במעוט סחורה, במעוט דרך ארץ, במעוט תענוג, במעוט שנה, במעוט שיחה, במעוט שחוק, בארץ אפים, בלב טוב, באמונת חכמים, בקבלת היסורין, המפיר את מקומו, והשמת בחלקו, והעושה סיג לדבריו, ואינו מחזיק טובה לעצמו, אהוב, אהב את המקום, אהב את הבריות, אהב את הצדקות, אהב את המישרים, אהב את התוכחות, ומתרחק מן הפגוד, ולא מגייס לבו בתלמודו, ואינו שמת בהוראה, נושא בעל עם חברו, ומקריעו לכף זכות, ומעמידו על האמת, ומעמידו על השלום, ומתישב לבו בתלמודו, שואל ומשיב שומע ומוסיף, הלומד על מנת ללמד והלומד על מנת לעשות, המחכים את רבו, והמכונן את שמועתו, והאומר דבר בשם אומרו (אבות ו, ו)

אנו חיים בדור בו רבים מן הרבנים הם רבנים מקרבים, אנשים עוטפים שאינם מסייעים לנו לשמור על הגבולות. רוב המחנכים נוהגים עמנו בימין מקרבת. אף על פי כן מוטל עלינו לייצר בעצמנו את המרחק, לייצרו עבור עצמנו על מנת שנכיר את מקומנו ונוכל לשאת עיניים למעלה. אף כהורים וכמחנכים ודאי אל לנו להשמיט לחלוטין את ממד היראה; לא מפני שאנו זקוקים לגינוני כבוד ולא מפני שדבקה בנו תחושת התנשאות, אלא מפני שאסור לנו לעשוק מן הילדים היקרים הללו את מידת היראה, שבמינון נכון ובצירוף אהבה רבה מהווה נדבך יסודי בקניין התורה.

הרהורים חינוכיים

- א. סוף דבריו של הרב ליאור מופנים אלינו כתלמידים ולא כמחנכים. האם עלינו לשנות משהו מיזמתנו, ביחס לרבותינו? איזה ביטוי מעשי ראוי שניתן לשינוי זה?
- ב. הרב מתאר מציאות בה בעבר יצרו מערכות חינוך בהן העיקר היה יראה, ואילו היום בחלק ממוסדות החינוך העיקר זה אהבה. הוא קורא לשילוב. קל לנקוט באחד מהקצוות, אך כיצד ניתן ליצור בו-זמנית מערכת יחסים שיש בה גם אהבה וגם יראה?
- ג. רוב דבריו של הרב ליאור עסקו ביחסי מורים (והורים) לילדים, אך נקודת המוצא של הדיון הוא יחסנו לקב"ה. בימי תשובה אנו מתפללים ל'**אבינו מלכנו**', אך מה באמת יחסנו אליו: כאבינו או כמלכנו? אחרי תקיעות שופר אומרים רבים 'אם כבנים, אם כעבדים'. מה התשובה: בנים או עבדים? מה יחסנו הנפשי כלפי ריבונו של עולם? מה וכיצד ראוי שאטפח בתוכי יותר, לקראת חג השבועות הקרב ובא?

בחג השבועות, קיבלנו מתנה, ה' שלח לנו עם משה את התורה.

מסביב לדפים:

- א. מי שמוכנה לשתף את כלל הבנות במחשבות בתחומי חינוך וחיים, המתאימות לרוח של "בעין חינוכית", מוזמנת לשלחן אליי: yyg8@zahav.net.il.
- ב. ניתן לעשות מנוי אישי (ללא עלות) על דפי "בעין חינוכית". נא לפנות לשרון: sharonz@orot.ac.il.
- ג. מומלץ לשמור על דפי "בעין חינוכית" לשימוש עתידי.
- ד. נשמח אם תפיצו את הדברים הלאה, למשפחה ולחברים מחוץ למכללה.